

КОЛТУНОВИЧ ОЛЕКСАНДР,

кандидат економічних наук, Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України"

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто економічні передумови активізації процесів інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України. Визначено механізми активізації процесів модернізації та інноваційного розвитку, що враховують секторальні особливості та стан економіки країни в цілому. Запропоновано пріоритетні напрями інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України.

Ключові слова: *інноваційно-технологічна модернізація; інституціональне забезпечення; класифікація.*

Постановка проблеми і стан її вирішення. На тлі глобалізації світової економіки Україна стикається з низкою проблем: сировинна спрямованість економіки, незначна інтеграція зі світовою економікою, нерозвиненість виробничої інфраструктури, загальна технічна й технологічна відсталість підприємств, відсутність дієвого зв'язку науки з виробництвом, низькі витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи.

У той же час такі чинники, як скорочення бюджетного фінансування та замовлень на НДДКР із боку промислових підприємств, необхідність адаптації науки в умовах переходу від планової економіки до ринкової та від ринкової до економіки знань, від централізованої системи регулювання до регіональної помітно ускладнили ситуацію в науково-технічній сфері. Усе це в цілому гальмує процеси інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів національної економіки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У сфері вивчення проблем реформування окремих секторів національної економіки України, розроблення теоретичних положень управління інноваційними процесами, розвитком структурування економіки та модернізації основних фондів вагомий внесок в останні роки зробили В. М. Геєць, Б. В. Гриньов, Л. І. Федулова, К. О. Бужимська, В. П. Соловйов, В. Ю. Грига, А. Є. Никифоров, П. Н. Завлін, Н. В. Краснокутська та ін. У цих дослідженнях констатуються низький рівень ефективності національної інноваційної системи й значне відставання окремих секторів економіки за рівнем їх технологічного оновлення від сучасного світового рівня, унаслідок чого українська економіка та її продукція мають низькі показники конкурентоспроможності в глобальному економічному просторі.

Метою статті є економічне обґрунтування доцільності визначення пріоритетних напрямів та впровадження у вітчизняну практику ефективних механізмів з активізації процесів інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів національної економіки.

Виклад основного матеріалу. З метою активізації процесів інноваційно-технологічної модернізації доцільно виділити пріоритетні напрями, що дозволять оптимально визначити фокуси інноваційної політики під

час структурних перетворень в економіці та інноваційній системі України.

Традиційні сектори економіки - це галузі, що переважають у структурі промисловості країни. Стимулювання підприємств традиційних секторів економіки до підвищення ефективності, продуктивності, зниження собівартості та енергоємності має стати основним завданням цього етапу. Для реалізації поставленого завдання необхідно підвищити технологічну готовність підприємств через створення ефективної системи трансферу технологій, адаптацію до виробничих, інжинірингових, управлінських технологій розвинутих країн. Підвищення технологічного рівня підприємств традиційних секторів має стати основою для подальшого нарощування інновацій. Технологічна модернізація традиційних секторів повинна мати найбільший ефект для підвищення продуктивності й ефективності в економіці.

Основним фокусом інноваційної політики мають стати високотехнологічні сектори, розвиток яких необхідно цілеспрямовано підтримувати - грантами, бюджетними програмами розвитку прикладної науки та інжинірингу, інвестиціями інститутів інноваційного розвитку, а також необхідно активно залучати прямі іноземні інвестиції транснаціональних корпорацій. У результаті досліджень буде визначено перелік галузей і критичних технологій, які будуть використовуватися для грантового фінансування НДДКР і розвитку власних наукових, інжинірингових та управлінських компетенцій.

У рамках цього етапу формуватиметься інноваційне середовище, що сприятиме більш ефективному розвитку інновацій та поліпшенню їх сприйняття суспільством. Одним з основних завдань на цьому етапі є створення й розвиток інноваційної інфраструктури (далі - PIC). З метою підвищення ефективності взаємодії та координації всіх елементів PIC має бути проведена модернізація існуючої структури управління інноваційною системою, в основі якої лежатиме єдине бачення науково-інноваційного розвитку на всіх рівнях.

Для реалізації цілей модернізації традиційних секторів та створення нових секторів економіки майбутнього необхідно проводити вдосконалення законодавчої бази, використовувати стимули фінансової політики, що дозволить сформувати ефективну систему

трансферту технологій, яка сприятиме інноваційно-технологічній модернізації промисловості. Модернізація промисловості повинна спрямовуватись на підвищення ефективності роботи діючих промислових підприємств, а також на залучення в економічний обіг невикористовуваних виробничих активів. Для вирішення такого завдання необхідно одночасно стимулювати попит і пропозицію на нові технології.

Для виявлення попиту на інновації необхідно створити систему регулярного технологічного аудиту промислових підприємств, які будуть відбиратися за критеріями, затвердженими наказом голови обласної державної адміністрації, і будуть внесені до регіонального переліку модернізованих підприємств. Метою проведення технологічного аудиту є подальша модернізація підприємств у таких сферах: вибір технології та обладнання, оптимізація управлінських процесів, зростання збуту продукції та диверсифікація джерел фінансування. Подібний досвід зарубіжних країн застосовувався в управлінні інноваційним розвитком торговельних підприємств [1]. З метою гарантування якості модернізації технологічний аудит має здійснюватися акредитованими сервісними компаніями. Акредитація компаній має відбуватися один раз на п'ять років.

Для формування пропозиції нових технологій необхідно створити систему пошуку рішень з технологічних потреб промисловості, сформованої інноваційної інфраструктури, яка дозволить забезпечити пропозицію технологічних рішень, а також систем фінансового стимулювання впровадження й поширення технологій.

Системою пошуку рішень з технологічних потреб економіки є технологічна експертиза. Цілями проведення технологічної експертизи є:

- забезпечення обґрунтованості прийняття рішення про фінансування прикладних технологічних проектів;
- запобігання трансферту застарілих або нових, але безперспективних у майбутньому технологій;
- запобігання дублюванню заявлених на фінансування технологій.

Об'єктами експертизи можуть бути проекти з трансферту технологій, прикладні галузеві дослідження та дослідно-конструкторські та технологічні розробки, які претендують на отримання фінансування з коштів держбюджету.

Основними критеріями технологічної експертизи виступають прогресивність, перспективність, ефективність, екологічність, обґрунтованість вибору заявленого обладнання, раціональність розташування виробничих потужностей. У результаті формування технологічної експертизи будуть досягнуті такі результати:

- зниження ризиків та ймовірності впровадження застарілих або неефективних технологій;
- ефективне використання бюджетних коштів;
- прискорення просування технологічних розробок до ринкового продукту.

Для забезпечення інформаційного обміну й формування умов для розвитку цивілізованого ринку технологій і комерціалізації наукових розробок необхідно створити базу даних потреб промисловості й розробок.

До бази даних будуть вноситися результати технологічного аудиту, запити підприємств на вирішення конкретної технічної задачі, розробки вчених і технічні можливості всіх вітчизняних науково-дослідних інститутів. База даних у перспективі може бути приєднана до російської, білоруської та казахстанської мереж трансферу технологій, а також до міжнародних баз даних аналогічного профілю.

Реалізація регіональної бази даних дозволить переорієнтувати науку на потреби промислових підприємств та створить умови для оперативного вирішення технічних завдань промисловості.

Для сприяння прискоренню впровадження підприємствами нової продукції будуть створені науково-дослідні конструкторські бюро. Діяльність НДКБ включатиме технічне сприяння у створенні дослідно-промислових зразків, трансферт технологій через пошук, адаптацію та передавання конструкторської та проектної документації машинобудівним підприємствам, надання послуг із поліпшення якісних характеристик діючого устаткування.

Свою діяльність НДКБ здійснюватиме на основі технологічних угод, що укладатимуться в рамках реалізації, спільних програм з підприємствами галузі та їх об'єднаннями - споживачами продукції. Робота НДКБ будуватиметься на таких принципах:

- самоокупність - усі витрати на утримання НДКБ повинні покриватися за рахунок доходу від надання послуг;

- рішення про придбання будь-якої документації НДКБ прийматиметься спільно з галузевими підприємствами - великими замовниками продукції;

- галузеві підприємства будуть укладати довгострокові договори з машинобудівними підприємствами, що освоїли на ці гроші нову продукцію.

З метою формування інноваційної інфраструктури, що забезпечуватиме впровадження механізмів з інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України має бути сформована регіональна мережа трансферту технологій (РМТТ). Основні напрямки діяльності РМТТ:

- надання послуг із трансферту інновацій, технологій та знань, спрямованих на розширення технологічного співробітництва;

- надання послуг з інформування, встановлення бізнес-кооперації з європейськими партнерами та інтернаціоналізації;

- надання послуг із придбання нових технологій, патентів та конструкторсько-технологічної документації.

Ключовим способом створення промислового попиту на інновації є фінансове стимулювання [2]. Фінансова підтримка промисловим підприємствам повинна надаватися шляхом надання розширених податкових преференцій на придбання обладнання та на оплату пов'язаних інжинірингових послуг і забезпечення пільгового лізингу обладнання, проектного та венчурного фінансування.

Для збільшення обсягів інвестицій підприємств у сучасне високотехнологічне обладнання та придбання технологій необхідно вдосконалити систему оподаткування. Зокрема, за рахунок розширення існуючого переліку продукції, що звільняє імпортера від сплати ПДВ, а також уведення нової норми амортизації такого устаткування при веденні податкового обліку підприємствами [3].

На витрати з придбання інжинірингових послуг із проектування й пусканалагоджувальних робіт нових виробничих ліній необхідним є введення вирахувань із корпоративного прибуткового податку [4].

Перелік технологічного обладнання, що використовується для надання податкових преференцій, має бути застосований для пріоритетного надання пільгового фінансування та лізингу інститутами розвитку. Для реалізації цього завдання мають бути скореговані інвестиційні критерії профільних інститутів розвитку, а також

уведені показники результативності, що демонструватимуть частку інвестицій в устаткування, визначеного в переліку видів устаткування, що користуються пільговим статусом.

Ще одним важливим фактором стимулювання техніко-технологічного оновлення основних фондів має стати поява великих галузеутворюючих підприємств у високотехнологічних секторах за участю транснаціональних корпорацій, які забезпечать поліпшення промислової структури, оскільки такі великі підприємства даватимуть можливість малому й середньому бізнесу зайняти ніші постачальників.

Інноваційні галузі зможуть створюватись через інвестиції у великі галузеутворюючі проекти із залученням транснаціональних корпорацій. Для цього налагоджуватиметься систематична робота з проведення переговорів із потенційними партнерами, що лідирують у високотехнологічних галузях. Як привабливі умови закордонним компаніям пропонуватиметься забезпеченість інфраструктурою й податковими преференціями.

Зарубіжні партнери, у свою чергу, зобов'язуватимуться залучити в регіон технології та управлінські рішення поряд з інвестиціями. Основним інструментом для залучення транснаціональних компаній у регіони будуть спеціальні економічні зони та пілотні регіони, на території яких і будуть розташовуватися створювані компанії. Інститути інноваційного розвитку в цій схемі виступатимуть в ролі організатора (визначення потенційних партнерів і проведення переговорів) або ж співінвестора в галузеутворюючі проекти, або ж підприємств, які будуть обслуговувати ці компанії [5].

Висновки

Серед пріоритетних напрямів інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України необхідно здійснити комплекс заходів, направлених на створення інституціональних засад формування та розвитку процесів модернізації та інноваційного розвитку економіки, а саме:

1) для формування пріоритетної інноваційної політики в Україні доцільно розвивати систему податкових та тарифних пільг, які підтримують діяльність підприємств із комерціалізації результатів НДДКР та розробки технологій;

2) для підтримки більшої кількості проектів у рамках виділених бюджетних асигнувань слід переходити від їх прямого кредитування до практики компенсації ставки банківських кредитів та використання коштів інноваційного фонду як гарантії для залучення банківсько-

го капіталу у сферу інновацій, підтримки венчурного та лізингового фінансування;

3) для ефективно організації інноваційних процесів необхідно як центральну ланку створити відповідне агентство у формі акціонерного товариства або некомерційної організації з участю в якості співзасновників профільних міністерств і відомств, великих підприємств. Основними функціями агентства мають стати моніторинг потреб у нових розробках, консультування з питань розвитку наукомісткого бізнесу;

4) необхідно сформувати розгалужену мережу професійних організацій у цій сфері, бізнес-інкубаторів, технопарків та інноваційно-технологічних центрів, консалтингових фірм, малих інноваційних підприємств, організацій зі стандартизації, сертифікації та забезпечення якості продукції;

5) необхідно за допомогою податкових та інших пільг створити умови, що дозволяють господарюючим суб'єктам, які вкладають кошти в інноваційний розвиток виробництва, отримати реальні вигоди.

Усе це загалом сприятиме впровадженню ефективних механізмів інноваційно-технологічної модернізації пріоритетних секторів національної економіки. У першу чергу, це стосується промисловості та інших бюджетоутворюючих експортоорієнтованих галузей народногосподарського комплексу України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакунов О. О. Концептуальний підхід до управління інноваційним розвитком торговельного підприємства / О. О. Бакунов, М. С. Рошка // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. - 2012. - № 1 (5). - Том 2. - С. 19-25.
2. Возняк Г. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні : [монографія] / Г. В. Возняк, А. Я. Кузнецова. - К. : УБС НБУ, 2007. - 183 с.
3. Єпіфанова І. Ю. Аналіз фінансового забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах / І. Ю. Єпіфанова // Вісник Нац. ун-ту "Львів. політехніка". - 2012. - № 722. - С. 65-69.
4. Колодізов О. М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки : дис. ... док. екон. наук : 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / О. М. Колодізов. - Суми, 2011. - 508 с.
5. Директива Європейського Парламенту та Ради 2000 / 60 / ЄС від 23.10.2000 р., яка створює основу для діяльності Співтовариства у галузі водної політики (ОВ L 327, 22.12.2000, С. 1) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://faolex.fao.org/docs/pdf/eur23005.pdf>.

Колтунович Александр,

кандидат экономических наук, Институт экономики природопользования и устойчивого развития Национальной академии наук Украины

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ОТДЕЛЬНЫХ СЕКТОРОВ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены экономические предпосылки активизации процессов инновационно-технологической модернизации отдельных секторов экономики Украины. Определены механизмы активизации процессов модернизации и инновационного развития, учитывающие секторальные особенности и состояние экономики страны в целом. Предложены приоритетные направления инновационно-технологической модернизации отдельных секторов экономики Украины.

Ключевые слова: инновационно-технологическая модернизация; институциональное обеспечение; кластеризация.

Koltunovych Oleksandr,

PhD in economics, State Institution "Institute for Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine"

PRIORITY DIRECTIONS OF INNOVATION AND TECHNOLOGICAL MODERNIZATION OF CERTAIN SECTORS OF THE UKRAINIAN ECONOMY

In the article the economic preconditions activation of innovation and technological modernization of certain sectors of the Ukrainian economy. Mechanisms of activation of the processes of modernization and innovation development, taking into account sectoral characteristics and state of the economy as a whole. Proposed priority areas for innovation and technological modernization of certain sectors of the Ukrainian economy.

Based on the identified priority areas of modernization and innovation development of economy proposed a number of priority actions to financial and tax incentives and enhance the process of developing and implementing innovative projects.

The result of the proposed mechanisms to enhance the process of innovation and technological modernization of certain sectors of Ukraine will increase the number of innovative small and medium enterprises and local developments, implemented in industry, including engineering, instrumentation, aerospace.

Keywords: *innovation and technological upgrading; institutional support; clustering.*

REFERENCES

1. Bakunov O. O., Roshka M. S. (2012), *Bulletin of the International Nobel Economic Forum*, № 1 (5), Vol. 2, pp. 19-25 (ukr).
2. Wozniak H. V., Kuznetsova A. Ya. (2007), *Innovative activity of industrial enterprises and ways of financing in Ukraine*, UBS NBU Publisher, Kyiv, 183 p. (ukr).
3. Yepifanova I. Y. (2012), Analysis of the financial support of innovation of domestic enterprises in modern conditions, *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, № 722, pp. 65-69 (ukr).
4. Kolodizev A. N. (2011), *Financial support of innovative development of the national economy*, Thesis for the degree of doctor of economic sciences in specialty 08.00.08 "Money, finance and credit", Sumy, 508 p. (ukr).
5. The Water Framework Directive (Directive 2000 / 60 / EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy), available at: <http://faolex.fao.org/docs/pdf/eur23005.pdf>.

© Колтунович Олександр

Надійшла до редакції 22.06.2015

УДК 352.07:338.24

МЕЛЬНИКОВА МАРИНА,

доктор економічних наук, доцент,

провідний науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містознавства Інституту економіко-правових досліджень НАН України

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ: ПРИНЦИПИ, МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

У статті розглянуто проблеми управління ресурсами в процесі розвитку міських агломерацій. Визначено особливості міської агломерації, серед яких необхідність об'єднання зусиль територіальних громад, що входять до складу агломерації, на основі управління їхніми ресурсами. Виявлено характерні риси ресурсів, включаючи властивості, можливості задоволення потреб, принципи, умови, способи й вартість залучення. Представлено методи та інструменти управління ресурсами міської агломерації. Запропоновано принципи, методи, інструменти управління ресурсами включати до інформаційної системи підтримки прийняття рішень з управління міською агломерацією.

Ключові слова: *міська агломерація; ресурси; управління; методи та інструменти управління ресурсами.*

Постановка проблеми. Міські агломерації посідають важливе місце в структурі національної економіки України. Цими високоурбанізованими утвореннями, що

охоплюють лише 10 % території України, виробляється близько трьох чвертей ВВП, у них проживає дві третини населення, зосереджена значна частина основних ви-